

Надежда Радулова

Тук живее Йожи

Роман в 21 разказа

*Измъкваме времето от орехите и го учим да ходи:
времето пак се завръща в черупката.*

Паул Целан
(пр. Венцеслав Константинов)

Ще се върна с първия сняг

1.

Снежан, 1983

Снежан беше първият ми любовник. Това бе думата, която чувах от баба ми и приятелките ѝ, когато си говореха тайно за мъже – любовник. Не дядо ти, чичо ти, баща ти. Не конкретни имена. Любовници. Някой си е любовник на еди-коя си, помниш ли го оня твоя любовник дето не знам какво си, то не става двама любовници под една мишница и така нататък. Разбира се, тогава не знаех за какво точно служи любовникът. Във всеки случай беше нещо, което ту го има, ту го няма, но никога не можеш да предвидиш дали утре ще го има, или не.

Снежан прескачаше оградата на Дом „Майка и дете“ и идваше да си играе с нас на улицата или вътре в нашия двор, само с мен. Това бяха малките му бягства. Траеха час-два. После се връщаше обратно през оградата. Понякога никой не узнаваше, че го е нямало. Друг път забелязваха отсъствието му и го наказваха. Разбирах, че е наказан, по това, че не се появяваше с дни и дори със седмици. Големите му бягства бяха две и крайната им цел не предвиждаше връщане. Първото бягство се случило, преди да се познаваме със Снежан, разправяше ми той. Прескочил оградата, хукнал да бяга, но един мотор го блъснал на тежкотоварната улица до Дома. Закарали го в болница, оперирали го и го върнали обратно. Оттогава накуцваше. За второто бягство не знаех подробности. Дълго време си мислех, че е било успешно. Или поне така се надявах.

Снежан беше смугъл, със студени аквамаринени очи. Малко по-голям от мен, малко по-едър. В трети клас все още сричаше, но имаше обноски. Поздравяваше, благодареше. Чакаше баба ми и дядо ми да излязат по работа и влизаше в нашия двор. Най-много искаше да играем на майки и бащи, а куклите да бъдат децата ни. Молеше ме той да е майката. Викай ми Петя, Йожки! Караше ме да вадя от къщи кутиите със старите гердани на баба ми, слагаше си по три, по четири. Аз му се смеех, а той уж се цупеше, но

за кратко, после като мен избухваше в смях, махаше гerdаните, яхваше една дворна метла с дълга дръжка и препускаше из двора, крещейки: Диийй! Аз съм Олд Шетърхенд! Винаги успяваше да се измъкне, преди баба ми и дядо ми да се приберат. На раздяла ме целуваше по бузата, никое друго момче не го правеше, и казваше: Чао, Йожи, утре пак ще дойда! И разбира се, в повечето случаи не идваше. После обаче се появяваше, когато най-малко го очаквах. Точно както правеха любовниците по думите на бабините приятелки.

Веднъж минаха няколко седмици, без изобщо да се появи, междувременно лятото превали, взе да се захлажда и накрая реших да споделя тревогата си с баба ми и дядо ми, макар в действителност да не го познавах. Кой знае, Йожи, може да са го осиновили, каза баба. Ако му се беше случило нещо лошо, все щеше да се чуе.

Не, не е така, откъде сте сигурни, може да е избягал, да го е блъснало нещо на улицата, може да е умрял, да е болен, да лежи някъде сам, драматизирах аз както обикновено. След като дни наред не спирах да мрънкам, дядо ми накрая отиде да говори с директорката на Дома. Нямали такова момче. Нямало Снежан в списъка с децата. Последната половин година никой не бил бягал, а осиновяванията ги прекратили временно заради някакви промени в законите.

Кой знае от коя махала е идвал Снежан, Йожо!
Както ми го описваш, ще да е някое чаровно цигане.
Лъгал те е, правил се е на интересен. Че живее в Дома,
че прескача оградата. Кой знае къде кръстосва сега, не
спря да мърмори баба ми до вечерта.

Не знаех в какво ми се искаше повече да вяр-
вам, в здравата логика на баба или в тревожното ми
усещане, че Снежан не би си тръгнал от живота ми, без
да ми даде знак. Така си мислех тогава. Че никоой не
може да ме остави просто ей-така.

2.

Кая, 1985

Паднал е първият сняг и с дядо ми тръгваме на
пазар. Вече съм голяма за шейна, но все още му давам
да ме държи за ръка, особено като газим из дълбоките
сутрешни преспи. Това ще бъде нашият ритуал в
следващите десет дни на зимната ваканция, разходка
и пазаруване сутрин, после до обяд ще ме учи да играя
табла. Такива са зимните ваканции, без деца. Повечето
заминават някъде, в планината на ски, при роднини.
Аз оставам у дома с баба и дядо. Родителите ми отново
работят някъде далече и ще си живеем сами поне до
пролетта.

Приближаваме улицата на пазара. А, виж, РЕП-ът отново е отворил, казва дядо и ме дръпва на-там. Последните две години будката за вестници и списания беше занемарена, олющена, с прашни стъкла. За „Поглед“, „Паралели“ и „Космос“ дядо ми ходеше с колелото чак до другия край на града. Познаваше продавачките там, запазваха му по един брой дори да не отиде същия ден. Сега обаче нашият павилион е прясно боядисан в зелено, а на козирката му виси красив стар фенер.

На метър от будката дядо изведнъж спира, като че ли внезапно е решил да смени курса. Само че не помръдва, седи и гледа лицето зад прозорчето. И аз го гледам. Слабо лице на възрастна жена. Много бяло, много бяла дълга коса. Тънък, почти невидим нос, просто черта, драсната от дете, което не може да рисува нос. Също толкова тънки устни. Очите, розово-златни. Парче отвъдност зад скърцащите от студ мастилени чаршафи с днешни новини.

Кая, ти ли си, чувам дядо ми да пита, мислех, че си... Боже, остарял си, едва те познах, казва жената и протяга през прозореца много бялата си, изсмукана от артритата ръка. Дядо ми продължава да стои надалеч, не ме пуска, не се протяга. Ела насам, наведи се да те видя по-хубаво, вика жената. Сега вече пристъпваме напред, аз смотолевям нещо като добър ден, дядо ми

навежда глава, подава ѝ ръка. Кратко здрависване, после ръката му остава върху един от изложените за разлистване днешни вестници. Как си, какво правиш тук, пита я дядо. Тя отвърща нещо, върнала се била, имала няколко години до пенсия, под наем били с детето, продължава да говори, но аз вече не чувам нищо, защото съм надникнала вътре в павилиона и съм видяла, каквото съм видяла, нещо, което съм очаквала да видя, но все пак не е за вярване. Снежан. До снежно-косата продавачка на вестници на малко столче седи Снежан и разлиства някакво списание за мода. Източил се е, пуснал е дълга коса, носи кръгли очила, които още повече изстудяват аквамарина в очите му, изобщо много се е променил за тези две години, но все пак, той си е, не греша. Това да не е внучето, пита дядо ми, голямо момче, браво. Да, отвърща жената, това е моят Петърчо. Успях да си го взема най-после при мен. Че дъщерята не го гледаше като хората. Все бягаше от нея детето. Сега сме си двамата и да ти кажа...

Петърчо. Какъв Петърчо. Снежан най-после вдига поглед от списанието и ме вижда. Първо не реагира. Чувам го как си мисли наум дали да не се направи на дръж ми шапката. Аз обаче го гледам втренчено, присвивам очи и му давам да разбере, че този път няма да му се размине. Тогава той слага пръст на устните си, гледа ме умолително. Дядо ми е толкова вгълбен

в разговора с жената, че няма опасност да забележи. Но двама души вече са застанали зад нас, чакат за вестници. Елате утре към обяд, предлага ни Кая, тогава почти няма работа. Може да прием чай, децата да си поговорят.

Недей да казваш на баба ти, моли ме дядо на връщане. Че още от едно време хич не я обича.

3.

Липов чай с мед, кънки без лед, 1985

На другата сутрин с дядо крачим към пазара и мълчим. Купили сме пакет бисквити, дядо носи в джоба си бурканче мед, от неговия. За чая, казва. Този път най-напред пазаруваме и чак към единайсет и половина заставаме пред РЕП-а. Кая и Снежан са там, чакат ни. Дядо подава бисквитите и меда. Вътре в павилиончето Кая потапя бързовара в тенджерка с вода и малкото пространство се изпълва с пара и ухание на липов цвят. Дядо влиза да поседне, да си приказват. Снежан излиза навън при мен, накуцвайки. И какво сега, Снежан ли си, Петър ли си, Петя ли си, питам го с присмехулен тон. Той се смущава, забива поглед в обувките си, Петър съм, казва, но съм и Снежан. Не съм те лъгал. За майка ми съм Снежан, кръстила ме на баба ми, нищо,

че само се карат, виж я каква е бяла, никога не е имала друг цвят коса, уж е Кая, ама е като снежната кралица. А баба ми пък винаги ми е викала Петър и сега като ме взе при нея, ми смени името официално. Снежан било циганско име, циганите ги кръщавали така. Пък то, нали, баща ми... А къде е сега майка ти, питам. Ами пак си е там, работи си в Дома, дневни, нощни. Когато ѝ се съберат повече почивни дни, идва да ни види и да се изпокара с баба ми. Значи ти всъщност никога не си бил в Дома, продължавам да питам. Абе бил съм, как да не съм бил, майка ми ме водеше по половин ден, преди или след училище, според смените, нейните и моите, не можеше да ме остави сам вкъщи за толкова дълго, пък и през нощта... Лятото си играех на двора, не ме пускаха много при другите деца, да не им стане мъчно, че си имам майка, а те не. Зимата седях повече в стаята на чистачките. И баба ми като се върна от Съюза, работеше някъде там, много на север, абе снежната кралица, казвам ти... Та почна да дава зор да ме взима при нея. А добре ли ти е при нея сега, няма как да не го попитам. Абе не е лошо, ама много държи на ученето, не ми дава да си слагам грим, майка ми даваше, като си бяхме вкъщи. Кара ми се, наказва ме да не излизам, иначе е много добра на карти, на сантасе и на канаста, една игра не можеш да ѝ вземеш. Хем е добра, хем лъже. И хубаво готви. Е, това с лъгането явно е по наследство, хила се

аз. Не съм те лъгал, повтаря Снежан. Да бе, а защо каза ще дойда утре и замина, без да се обадиш. Не е вярно, ти не намери ли бележката, дето ти я бях пуснал в кутията на вратата? Никаква бележка не съм намирала, сигурно пак си измисляш, нападам го. И какво пишеше в нея, гледам го изпитателно. Айде, стига си разпитвала какво това, какво онова. Отдавна беше. Искаш ли сега да караме малко кънки на лед, ей там се е образувала страхотна ледена пързалка. Аз нямам кънки, ти имаш ли, питам го. И аз нямам, но то няма нужда, ще си представяме, че сме с кънки, и ще си се пързалие така, както сме с обувките. Много е лесно, хем по-малко се пада.

4.

Бележката, 1985

Девет дни и няколко пакета бисквити, по-късно с дядо отново вървим към пазара. Снегът почти се е стопил. Дори не сме забелязали, всеки от нас улисан в собствената си тайна ваканция. Предобедите, докато дядо ми и Кая пият чай в павилиона, двамата със Снежан обикаляме пазара, разказваме си вицове и страшни истории, на третия ден погълваме лексиконите си на една пейка в парка, аз залепвам в неговия изрязана от „Паралели“ черно-бяла снимка на Брук Шийлдс,

той залепва в моя цветна снимка на Дейвид Боуи, не знам откъде я е намерил, нито пък тогава знам кой е Дейвид Боуи, само виждам, че Снежан много го харесва и е горд със снимката. На въпроса *Кой е най-добрият ви приятел*, без да се замислим, пишем имената си. На петия ден скришно му нося един от герданите на баба, всъщност любимия му гердан, дълъг, с крокодилено зелено-златисти пластмасови мъниста в неправилната форма на едри бобени зърна. На шестия ден се гримираме пред замъгленото от дъха ни огледалце зад един храст в градската градина, после търкаме очите си със задържалия се тук-там мръсен сняг. На седмия ден влизаме в универсалния магазин, затваряме се в една от пробните, кикотим се и мерим рокли и шапки, докато не ни изгонят. На осмия ден изпушваме зад сградата на киното една цигара, която Снежан е свил отнякъде. За мен е първата, за него – не. Показва ми как се пуши с червило, без да се оставят следи, учи ме да издишвам красиви кръгчета от дим. После дъвчем дъвки и търсим още мръсен сняг, с който да измием издайническия дъх от устите си. Какво ще правим утре, питам. О, утре ще отпразнуваме края на ваканцията, ухилва се до уши Снежан. А ще се виждаме ли след края на ваканцията, питам. Разбира се, Йोजи, как няма да се виждаме, казва той и аз му вярвам като всеки друг път.

На деветия ден в павилиончето за вестници ни очаква друга жена. Не Кая, много по-млада, почти момиче, напълно непозната. Двамата с дядо ми се споглеждаме учудено, но в дъното на погледите ни като че ли няма изненада. И на двамата вече ни се е случвало. Добър ден, знаете ли къде е Кая, която продаваше тук до вчера, пита дядо ми младата жена насреща. Нямам представа, другарю. От РЕП постоянно ни местят. Уж ми казаха, че аз застъпвам тук първа след ремонта, уж за насърчение ме пращали в чисто нов павилион. Ама сигурно са ме поизлъгали.

Дядо ми се навежда и почти вкарва главата си през прозорчето. А бихте ли ми казали какво има ей там отстрани, под бурканчето с мед, пита той. Ах, онова бурканче ли, обръща се продавачката. И аз се чудя откъде се е взело, сигурно е било на някой от майсторите, започнато е. Може би е по-разумно да го изхвърля, вие как мислите? И момичето се протяга и издърпва изпод бурканчето пощенски плик, на който с едри букви е изписано нашето фамилно име. Това сме ние, за нас е, вижте, пише си го отгоре, приятели сме на Кая, на предишната продавачка, опитва се да звучи убедително дядо. Ама не се обяснявайте, другарю, взимайте си го, на мен не ми трябва! Даже и меда се чудя дали да не изхвърля. Да, да, права сте, другарко, изхвърлете го най-добре, казва дядо ми и прибира плика

в джоба си, без да го отвори.

На връщане и двамата сме мрачни и мълчим. Снежан отново е изчезнал, този път може би завинаги. Ваканцията ми е свършила без предизвестие. Още не съм се научила да играя табла. И никога няма да се осмеля да попитам дядо какво пише на бележката, която дори не знам дали е за него, или за мен.

Затова вечерта, когато с баба ми вече дремят пред телевизора, се промъквам в антрето и бъркам в джоба на дядовия балтон. Пликът не е разпечатан. Някак си вече съм сигурна, че е за мен. Скривам се в стаята си, внимателно го отварям, вадя сгънатия лист, на който с неравни букви пише **ЩЕ СЕ ВЪРНА С ПЪРВИЯ СНЯГ**. После изведнъж ми става гузно. Отново се колебая от кого е, за кого е. Снежан едва ли би ми написал нещо такова. Ами ако това е послание за дядо. Прибирам бележката обратно, залепвам плика и го връщам в джоба на балтона. След няколко дни отново проверявам, пликът е изчезнал.

5.

Трите гълъба, 2002

Таксито ми спира в последния момент пред телевизията. Безобразно съм закъсняла, но снегът е

СЪДЪРЖАНИЕ

Йожи	7
Новите наематели	17
Меденият слон	25
Залепи ме здраво	29
Еднорози	37
Леля Печка	39
Нещо вчера, нещо утре	51
Ще се върна с първия сняг	53
Високата кула, последното селце	69
Чехлите на леля Петершон	77
Па-дъо-дъо на крилото на „Месершмит“	91
Нещо сладко преди лягане?	105
Слънцестоене	111
Другото семейство	117
Крака	119
Рожденият ден на Розина	139
Коприва	147
На кръговото	157
Приношение	167
Чук-чук, кой живее тук?	173
Stranger in the Light	177

Надежда Радулова

ТУК ЖИВЕЕ ЙОЖИ

Роман в 21 разказа

Българска

Първо издание

Редактор *Йордан Велчев*

Оформление *Свобода Цекова*

Коректор *Красимира Ангелова*

Формат Формат 60/90/16

Печатни коли 11, 5

Предпечатна подготовка:

Студио Стандарт ЕООД – Пловдив, тел. 032/ 60 90 90

Печат: Полиграфически комплекс Жанет 45 – Пловдив
бул. Ал. Стамболийски 9, тел. 032/ 60 90 90

Издателство Жанет 45 ООД – Пловдив
бул. Ал. Стамболийски 9, тел. 032/ 60 90 90

www.janet45.com

ISBN 978-619-186-864-3